

Nawoord

De familie van Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau (Barcelona, 5 maart 1894 - 27 september 1961) behoorde tot de lagere adel van Barcelona. Zijn vader was historicus en een wereldvermaard sigillograaf. Josep Maria bracht zijn jeugd door in het ouderlijk huis in de Carrer de Mercaders in Barcelona en op het landgoed van zijn familie in Santa Coloma de Gramanet, nu een hectische voorstad van Barcelona, maar in Sagarra's jeugd nog een oase van rust. In de idyllische omgeving van het familiebuiten bracht Sagarra's moeder haar grote liefde voor de natuur over op zijn zoon. Een weerslag hiervan is te vinden in *Els ocells amics* ('Onze vrienden de vogels'), verschenen in 1922, een poëtisch-ornotologisch traktaat. In de Carrer de Mercader verdiepte hij zich in de rijke bibliotheek van zijn vader. Als jongetje verslond Sagarra Shakespeare, Plutarchus, Homerus, Ludovico Ariosto en Dante, wiens *La Divina Commedia* hij later zou vertalen. Reeds op vijftienjarige leeftijd publiceerde Sagarra zijn eerste gedichten. Een jaar later, in 1910, begon hij aan een rechtenstudie, die hij in 1914 afrondde. In 1913 won hij een poëzieprijs op de *Jocs Florals*, een van oorsprong middeleeuws literair concours dat in 1859 nieuw leven was ingeblazen. Een jaar later publiceerde hij *Primer Llibre de Poemes*, zijn eerste dichtbundel, die enthousiast ontvangen werd.

In 1916 treedt hij toe tot het *Instituto Diplomático y Consular* in Madrid, zoiets als het 'klasje' van de Diplomatieke Dienst ten onzent. In Madrid leert hij grootheden kennen als Aleixandre, López de Ayala, Unamuno en Lorca. Nadat hij de opleiding tot diplomaat had afgerond, keerde hij terug naar Barcelona, waar in 1917 zijn eerste toneelstuk in première ging: *Rondalla d'espervers* ('Sperwerlegende'). In

1919 publiceerde hij zijn eerste roman, *Paulina Buxareu*, een 'jeugdsonde' waar hij al snel afstand van zou nemen. Zijn vriend José Ortega y Gasset, de bekende filosoof, vraagt Sagarra om correspondent in Berlijn te worden voor *El Sol*, het blad waarin Ortega onder andere zijn hoofdwerk *La rebelión de las masas* ('De opstand der horden') zou publiceren en waarvoor ook zijn kameraad Josep Pla schreef. Sagarra accepteert en reist tussen 1919 en 1921 door Duitsland, Nederland, Tsjecho-Slowakije en Polen. Sagarra's journalistieke werk, dat in verscheidene bundels verzameld werd, zou in belangrijke mate bijdragen aan zijn gigantische populariteit bij het grote publiek. Ter illustratie een stukje uit de bundel *L'Aperitiu* (Het Aperitief), getiteld 'Amsterdam', geschreven op 21 maart 1929:

Dat was een aperitief onder een godsgruwelijk laag plafond; het lokaal was opgetrokken uit geurig hout ingesmeerd met vet. De inrichting was massief en log, als een verharde lever, met de bekende pittoreske toets – pijp, klomp en zeil – van Hollandse havens. Onze ogen weerkaatsten flarden oranje en metalige, nikkelen mist, en de vlekken – zuiver wit – van de meeuwen die boven de kaden cirkelden, die de lijn van de grachten volgden, als een regen witte pioenen die maar niet wilde neervallen. Het café stond in een typisch straatje in de havenbuurt, smal en onregelmatig, dat samen met de andere straatjes in de buurt een bezielde geheel vormde, als de zenuwen van een hand.

Het was een straat met een beetje misère en flink wat herrie en bordelen. Het koloniale accent irriteerde de neus met een uiterst fijne pepergeur. In de bel-etages zaten de vrouwen ter bezichtiging. Ze leefden achter glas en hadden iets van tropische vissen of van sterkorallen, in een zuiver wetenschappelijk aquarium. Het aquarium van Hamburg bij voorbeeld. Tussen die vrou-

wen zag je oceanische gezichten, gezichten uit Sumatra, Borneo, Tahiti; ware Gauguins. Jukbeenderen met de kleur van dadels, van Portlandcement, van oude honing... Ernstige stilte, sigaretten tussen de lippen, rücksichtlose kimono's...

Vanaf onze tafel zag je de ambulante visverkopers. Echte vissers met schouders van een gorilla vilden, zoutten, kookten vis, of de vis verdween rauw en al van de kar tussen de tanden van een benevelde voorbijganger. Met nagelprecisie prikten ze de beroemde *rollmops* op tandenstokers, met een blaadje alsem en een paar komijnzaadjes.

Het aperitief zat in een groot kegelvormig glas, tot aan de rand gevuld met pure jenever. In de tijd waarin ik mijn glas leegde, had mijn kameraad er vijf naar binnen geslagen: een man van honderdvijftig kilo met een redingote en een bolhoed die het plafond van het café raakte. Die heer lachte als een klein kind; op een gegeven moment trokken zijn ogen heel even samen, alsof onzichtbare spinnetjes het blauwe vlies uit zijn ogen hadden gerukt. Er kwam gewoon een meisje van dertien voorbij op een gloednieuwe fiets. Een mollig meisje, met gele haren, benen van een acrobaat, in dikke kousen van witte wol...

Josep Maria de Sagarra was een magiër, een gigant, en een vat vol tegenstrijdigheden: bon vivant en noeste werker; vedette en erudiet; aristocraat en volksheld; heer en beest. Dat verklaart wellicht dat het sommige tijdgenoten moeite kostte zijn werk naar waarde te schatten. Jaloezie speelde hierin een niet te verwaarlozen rol, want het was veel van zijn vakbroeders een doorn in het oog dat de meest begeerde vrijgezel van Barcelona, die zich ostentatief amuseerde en actief deelnam aan het Barcelonese nachtleven, op literair gebied bijna alles kon en metterdaad deed, en

dan ook nog eens op een constant hoog niveau.

Als dichter maakte hij intimistische poëzie, chansons, goethiaanse balades, gezangen, politieke hekeldichten, lange narratieve gedichten. Hij schreef in totaal vijftig toneelstukken, waarvan het merendeel in verzen en op rijm, die met veel succes werden opgevoerd, van lichtvoetige komedies en cabaret tot heldendrama's en tragedies. Hij was een productief journalist, schreef imposante memoires, vertaalde onder andere Dante, Shakespeare (bijna zijn gehele oeuvre!), Pirandello en Molière. Zijn verzamelde werk, dat op dit moment in de maak is, zal zo'n twintig kloeke delen beslaan. En in elk genre excelleerde hij.

Des te opmerkelijker is het dat Sagarra slechts drie romans op zijn naam heeft staan. De verklaring is gedeeltelijk te vinden in de geschiedenis van de Catalaanse literatuur. In het eerste kwart van de twintigste eeuw gaf het *noucentisme* de toon aan, een neoclassicistische kunststroming die een broertje dood had aan de romankunst. Niet voor niets sprak de dichter Carles Riba in een spraakmakende lezing over de noucentisten als *una generació sense novel·la* ('een generatie zonder romans'). Voor een deel was het ook een financiële kwestie. Sagarra leefde van de pen en zijn theaterstukken, waar het publiek en masse op afkwam, leverden meer op dan romans. En dan was er nog de kritiek, die regelrecht geschokt was door zijn twee laatste romans *All i salobre* ('Knoflook en zoutkorst'), uit 1928, en *Vida privada* ('Privéleven'), dat vier jaar later verscheen. In zijn romans komt een heel andere Sagarra naar voren dan in zijn poëzie en drama: een bittere, zwartgallige, cynische observator van de comédie humaine. *All i salobre* speelt zich af in L'Empordà, een gewest dat hij had leren kennen via zijn vriend Josep Pla. Het verhaal gaat over de onmogelijke liefde tussen Quimet, een cynische seminarist zonder roeping, en het naaistertje Marí. Sagarra schildert en passant een inktzwart portret van het treurige leven in de vis-

sersdorpen aan de Costa Brava, voordat de toeristen deze streek tot welvaart brachten. De belangrijkste Catalaanse criticus van dat moment, Manuel de Montoliu, is geschokt en noemt de roman ‘monsterlijk’, en als Sagarra de Costa Brava bezoekt, wordt hij door boze vissers met kleren en al in de zee gegooid.

Josep Maria de Sagarra schreef *Privéleven* in minder dan twee maanden, tussen 20 mei en 15 juli, in het *Ateneu* van Barcelona, een literair-wetenschappelijke vereniging met een eigen gebouw vlak bij de Rambla. Aanvankelijk was hij van plan een kroniek over Barcelona te schrijven die honderd jaar zou moeten beslaan. Aangezien de omvang van dit project hem enigszins afschrikte, besloot hij zich eerst toe te leggen op een klein deel ervan. Dat kleine deel groeide al schrijvend uit tot *Privéleven*, waarna hij het oorspronkelijke project liet varen.

Het decadente immoralisme van verscheidene personages en bovenal de mistroostige seks maakten *Privéleven* minstens zo onverteerbaar voor de literaire critici als *All i salobre*. Domènec Guansé, die Sagarra in principe welgezind was, schreef: ‘Niet dat er een overdaad aan verrotting is. Er is gewoon niets wat zich aan de verrotting onttrekt.’ Daar kwam nog bij dat Sagarra’s tijdgenoten *Privéleven* lazen als een sleutelroman, waardoor de schrijver met half Barcelona gebrouilleerd raakte.

Lezen we in *Goudkoorts* van Narcís Oller, die andere emblematische roman over Barcelona, hoe de aristocratie gedurende de negentiende eeuw in verval raakt, in *Privéleven* is deze stand ten prooi aan regelrechte ontbinding, die Sagarra genadeloos analyseert en nostalgisch afzet tegen het Barcelona van voor de Eerste Wereldoorlog. We volgen in deze roman drie generaties van de aristocratische familie

Lloberola. Pa en ma leven mentaal nog in de negentiende eeuw maar in de werkelijkheid van de jaren twintig van de twintigste eeuw hebben ze hun stadskasteel moeten ver-ruilen voor een armzalig flatje. Hun twee zonen, Frederic en Guillem, geven zich nauwelijks nog moeite om de aristocratische schijn op te houden en bij hen treedt het innerlijke verrottingsproces naar buiten: ze zijn de schaamte voorbij. Frederic keert terug naar de boerenstand, waaruit zijn adellijke familie ooit is voortgekomen. Guillem biedt zijn lichaam veil als gigolo. Bij de derde generatie speelt hun aristocratische afkomst hoegenaamd geen rol meer en ze gaat helemaal op in de eenvormige massa. Frederics dochter Maria Lluïsa is een ordinaire typiste op een bank.

Geen wonder dat de roman onder Franco eerst verboden werd en in de jaren zestig, toen de teugels van de censuur enigszins gevierd werden, alleen in een gemutileerde editie gepubliceerd mocht worden. Het genadeloze portret van de schraapzuchtige kanunnik Claramunt moest eruit, hetzelfde gold voor de passages waarin Primo de Rivera neergezet wordt als een potsierlijke operettedictator, en de erotische scènes moesten worden gekuist. Ondanks deze verminking heeft *Privéleven* grote invloed gehad op de generatie schrijvers die in de jaren zestig van de vorige eeuw begon te publiceren, en dat geldt zowel voor de Catalaanstalige als voor de Spaanstalige auteurs. In 1965 verscheen er een Spaanse vertaling van de hand van José Agustín Goytisolo en Manuel Vázquez Montalbán. In een heruitgave in 1994 van deze vertaling werden er vijf commentaren toegevoegd van Barcelonese schrijvers. Zo schrijft Félix de Azúa (*Geschiedenis van een idioot door hemzelf verteld, of De inhoud van het geluk*) dat Sagarra met Barcelona heeft gedaan wat Dickens met Londen, Musil met Wenen, Joyce met Dublin, Scott Fitzgerald met Nueva York, Pérez Galdós met Madrid en Balzac met Parijs heeft gedaan. Voor Juan Marsé (*De betovering van Shanghai, De staart van de hagedis*) is *Privéleven* een

mijlpaal in de Catalaanse letteren. Eduardo Mendoza (*De zaak Savolta, De stad der wonderen*) schrijft: 'Josep Maria de Sagarra gedroeg zich als een volmaakte heer en schreef als een volmaakte wilde'. En wat Manuel Vázquez Montalbán betreft, één van de twee vertalers van *Privéleven* in het Spaans en schrijver van onder andere *Galíndez* en *Autobiografie van generaal Franco*, was Sagarra de eerste Catalaanse romanschrijver die zich kon meten met moderne Europese romanciers van het kaliber van Joyce, Huxley en Proust.

In de laatste decennia heeft *Privéleven* allengs de erkenning gekregen die een roman van dit formaat toekomt. Na de heruitgave van de Spaanse vertaling in 1994, met een informatief voorwoord van Marcos Ordóñez, verscheen in 1997 de eerste wetenschappelijke editie van *Privéleven*, bezorgd door Narcís Garolera. In 1987 was *Privéleven* te zien op de Spaanse televisie, in vier afleveringen van een uur, geproduceerd door het *Institut del Cinema Català*. Een jaar later verscheen *Vies privées*, de Franse vertaling door Nicole Pujol, en in 2007, precies 75 jaar na de eerste editie, verscheen de Duitse vertaling van *Privéleven* onder de titel *Privatsachen*, vertaald door Felice Balletta en Sven Limbeck.

Frans Oosterholt